

Vredništvo: na Travniku št. 277, t. n. (omniskih) ljudi za razpis... Povejemo se za plačilo, vsak... na posamezna, tudi v neslovenskem jeziku. Plača za vsako natanko vrsto... 5 kr., za do 1000... onkraj, natanko, 10 kr., za... 10 kr., za vsak... 30 kr. za... (Sp. Anz.)

DOMOVINA.

lahaja vsak petek... Narečanje... za celo leto 7 gold., za pol leta 4 gold. Narečanje... naj se pošilja vredništvu... Posamni listi se prodajajo... Gorici pri bukvarju g. Boharju... na Travniku po 4 spide.

posebno za primorsko-deželno, pa tudi sploh slovenske zadeve.

SLOVENSKI KLOBUK.

Zpét je na vrsti dežela Ogerska. V poslednjem listu smo naj pred popisali majhno deželico, v kateri prebivajo ogerski Slovenci, potem pa povedati vzrok, zakaj se naši bratje na Ogerskem malo gibljejo, veliko pa zgnbljajo; z današnjim listom pa mislimo začeti govorjenje o celi ogerski deželi, kateri smo bili tinfan meje obrisali. Zdi se namreč potrebno, Madžarom pokazati, da so našemu slovenskemu narodu veliko kvaletnost dolžni, in da je velod tega njih postopanje preobšno in njih ravnanje z našimi brati pregrdo in zasluživo.

Za danes podamo samo kratek popis te obširne dežele, kolikor je namreč služno našemu namenu. Ogerska dežela (Ungarn-Ungheria) ima svoje ime od velikih gor, ktere jo v podobni polobroči obdajajo ob zahodni, severni in vzhodni meji. Sedaj od obgorja ali ogorja. Zato se imenujejo Ogorci (Ogerci) oni, ki prebivajo v deželi, ktera ima gore okoli, kakor se kažejo Podgorci oni, ki prebivajo v deželi pod goro. Nek Slovak je tudi dokazal (v „Zaključku“ št. 1868), da so v naj stariših listinah bere: Ogeria, Ugeria, v poudarjenih pa Ungeria Ungarn. Gore, ktere obdajajo Ogersko, imajo od zahoda proti vzhodu ta imena: Mali Karpati, Jablonka, Balja gora, Tatra (8.300'), Beskidi, gozdmati Karpati ali Orni les, imajo namreč te gore 10 do 40 milj širok hrbat.

Voda je na Ogerskem prav veliko, v rokah, jezerih in močvirjih. Naj veči reka avstrijske cesarvine Donava (Dunaj), ktera tam dalje v zahodnih deželah (Baden) iz dveh studencev slovenskega imena (Bregi in Brigah) izvira, dere tik malih Karpatov na Ogersko, obrne aredi dežele svoj tek proti jugu, na meji pa, kjer štajerske Dravo sprejemlje, zasukne se zopet proti vzhodu. Imena s končnico „ov, ova, ovo“, so slovenska, toraj vtegne tudi „Don-ova“ (Donau) biti slovensko ime. V Donavo priteka s Karpatov dol veliko rek, naj veča med njimi je Tisa, ktera zaliva vzhodno polovico Ogerske. V njo se zlivajo manjši in veči potoki Borzova, Bodrog, Hernad, Zalkva, Samoš, Kereš, Maroš itd. Zaveljo tolko dotokov ima Tisa obilno vodo, da morejo penji na obeh straneh Tise gor do Tokaja gromé velika planjava, in zato je Tisa prav po čarna, murna, tihá veda. Od tod prihaja njeno ime Tisa (tira). V Donavo se zlivajo tudi na južni strani spominja vredne vode. Med temi je rečica Litava (Lajta, pa ne da moko ali sladkor v nji shraniti), ktera dela nekaj korakov meje med Avstrijo (voš. pom.) in Ogersko. In ti koraki meje dajejo Lajti tako imenitnost, kakor da bi bil tam začetek ali konec sveta, začetek ali konec cesarstva. Bog se usmili! Takraj Lajte in unekraj Lajte pomeni skoraj toliko, kolikor besede „na tem svetu in na unem svetu“; in vendar imajo takrajno dežle (obesli so jim ime Cisalpanija) tistega gospodarja, tistega cesarja, kakor unekrajne (kterim pravijo Transalpanija ali Ogerska v širjem pomenu). O ti bórna Lajta, kaj si stila? Ti si nam deržavo razdvojila.

LISTI IZ KOBARIDA.

Nov napis: Kedar gostivnice, zgrabi oliskavavec zavoljo pogretih že spridenih jedil; kedar pivnico zapuščajo pivčki, zavoljo skisane pijače; kedar se prodajavnice ogibljuje kupci zaradi postaranege blaga; takrat se naredijo gostivnice, pivnice, prodajavnice in vse tako malovredne, „ice“; nove, napisq nad vratami, da mikajo in vabijo, neskušane ljudi; kmali se bere: „Pri rogatem julena“ namesto „pri Tončku“, „Dante“ namesto „alla posta“, itd. Ta zgled se je prikupil tudi naši „firmi“ — in kdo bi revici, zameril? Saj povc naglas, zakaj si je prihila nov napis.

Zdaj pa „ad rem“ Popotovaje in razgledovaje po goriski deželi so prišli Nj. eksc. Tavarski namestnik p. n. g. baron Bach tudi v naš targe; to je bilo 25. avgusta t. l. Po mnogoterih popraševanjih se je videlo, da želijo visoki gospod poznati razmere in potrebe naše doline. Iz tega namena so se podali tje do meje beneške spramljaveve pri tem izletu — leteli so s čvrstim konjem — bil

jim je g. iz. žl. Paljaruoi, naš deželni poslanec. Tje in nazaj gledé so obračali g. namestnik vso svojo pozornost na široko močvirje, kteremu pravijo „Blato“ — Dragi bravec, dovoli nam pri tem imenu nekoliko pomisliti. Spominjamo se namreč pri tem „Blatu“ velikega „Blatnega jezera“, ktero je tam na Ogerskem in sicer v vredi deželice, ktero obteyajo te reke: Mura in Drava na južni, Rab na zahodni, Donava (sključena) na severni in vzhodni strani. Vsa ta deželica, okoli „Blatnega jezera“, kteri hi skoraj rekli „Blatna kneževina“, je sedaj sicer madžarska, a bila je nekdanj slovenska, kakor je še danas Kobaridska dolina z „Blatom“. Najlo se pa med našim „Blatom“ in „Blatni kneževino“ ta le pripodoba: V „Blatni kneževini“ je bilo več stolnih gradov, kjer so knezi n. pr. Kocel (Hecij) svoje stole (trone) imeli, vsi pa so bili ali v močvirnih krajih, kjer mah raste, ali pa za vodami sezidani. Naj imenitnejši stolni grad je bil Mahač (Mosburg, „urbs Paludarium“ — in castro Ilpillonis, noviter Moseburch vocato) — blizo tam, kjer je danas stolni Beligrad (Stuhlweissenburg — smokna prestava) pri „Blatnem jezeru“. Vsled tega zove zgodovinopisec Hrabar Kocer

bi rada Avatrijo zdrobila? Da, je mša skorj popila! Nekoliko nižje teče v Donavo reka Rab, ktera de la ogersko-slovenski deželici severno mejo. Ker so nek-
daj na obeh straneh te reke Slovenci prebivali, si lah-
ko mislino, da so ji dali to ime zato, ker jim je
pridno služila, rabotila.

Jezero bomo imenovali izmed dveh le edno, kro-
ro je za Slovence važno, ker se v zgodovini naših pre-
dodov pogostoma bere, in to je Blatno jezero (Bla-
ton-Plattensee). Odtoka se u potok Sarvis (arabeo),
kteri Babonsko močvirje sreba in v Donavo nosi. Moč-
virje naj veči je pa na obeh straneh reke Tise do Dona-
ve. Tam je čudovoliko nerodovitnega sveta, kteremu še
dandanašnji puste (pušče) pravijo, dasiravno ni več
nijednega Slovenca v tistih puščavah.

Tako se tedaj nabaja sled slovenskih prebivališč
ne samo po gorah, ampak tudi po dolinah, pri velikih
rekah, pri potokih, pri jezerih, po plaujavah rodovitnih
in po puščab. Po vsem Ogorskem so morali nek-
daj Slovenci prebivati. To nam pričujejo tudi imena vasí,
tergov in velikih mest. Poglavitno mesto je Buda-Pešt,
Buda na desnem, Pešt na levem bregu Donave, obe z
velikanakim mostom sklanjeni. Buda pravijo Nemci O-
fen, in to pomea kar Pešt (peč). Tedaj je poglavitno
mesto na Ogorskem slovenske rodovine, kakor Gradec
na Štajerskem. Slovenci mostu začetek, v kterem dan-
današnji Madžjari ogerske kralje kronajo. Slovenci so
bili gospodarji tam, kjer danas Madžjarski poslanei
zbor imajo pa vse, kar je slovenskega duha, v smrt
obsajujejo! — Druga mesta po komitatih: Vajcon (Vač-
hajtice), Ostrogon (Gran), Požonj (Presburg), Rab,
Višegrad, kjer so kralji po nekaj časa prebivali, Čepel,
Kaloča (kloča), Tirnav (ternovo), Nilka, Skalica (Ska-
kolca), Postenj, Trenčin, Teplie (toplice), Turóc (tur),
Nemeth-Lipcsa (nemško lipóje), Bries (breg), Brezova,
Kremenice (Kremnitz), Žarnovic (Zarnocz), Neograd,
Sombor, Sabotka (Teresiopel), Sopronj (Odenburg), Tol-
na (dolna), Kneža (kaniža), Peč (Fünfkirchen), Mohač
(mah), Lečje (Lentschao), Smolnica (Schmölnitz), Gül-
nitz, Lablau, Javorina, Kaschau (kašavo), Patak, Be-
regh (breg), Čaba, Congrad, Veršec, Oraviza (-ica) itd..
Veliko je še mestnih imén slovenske korenine, dasirav-
no so Madžjari v začetku sadi podirali, vasi in mesta
požigali (beri Hansia: Germ. saor. stran 176—178.).
Ostala imena slovenske korenine so pa žive priče, da
je pred Madžjari slovenski narod tam prebival, dolgo,
dolgo časa tam svoje hrame imel in veselo živel!

(Dalje prih.)

la „kneza blatenska“. Tudi pri našem „Blatu“ je več
vasi, do kterih se ob času deževja in še veliko časa
potem le s težavo pride. Med temi je Sečid naj bolj
za vodami sezidan; in tukaj je tudi stolni grad, toda
ne za kakega posvetnega kneza, ampak cerkev je sv.
Trem „kaljem posvečena. Toliko o pripodobi.

Povedali smo, da so g. namestnik vso svojo po-
zornost na „Blato“ obračali, ktero sega od Kobariča tje
do Starega sedla, tedaj za 2/3 ure na dolgo. Temu moč-
virju je vzrok prelani potok Idrija, kteri se tje in sem
vije, kakor bi se bal prezgodaj priti „k malnom“, kjer
ga delo čaka. Za posušenje tega prevelicega „Blata“
si je g. L. Žl. P. že veliko prizadeval, torkal je na vrata
pri občinah in nižih vradnijah, pa vse brez vspešnega
odgovora. Od nikodar ni bilo pomoči. Kako lahko bi
si bilo tukaj okrajno predstojništvo venec slave spletlo,
ako bi se ne bilo treslo pred delom, s kterim bi kori-
stilo vsi dolini. Drugod po svetu hitijo vsi previdni lju-
dje sušiti močvirje; ne utrašijo se ne truda ne denar-
ja, kedar je občna potreba, kedar velja namesto gufile
trave sisk in pšenico pridelovati. Le poglejte Ljubljan-
sko močvirje „Mah“, koliko so ga že posušili v teh

IMENA IN PRIIMKI

(Spis. A. Marušič. — Dalje; gl. II. 33, 35 in 37.)

Pri meščanih in kmetih se nabajajo imena, priim-
kom nekako podobna sicer že v 13. stol.; vendar pa
malomno menda le na malo meščanskih in družin no-
vega (nemra s pismom podoljenega) plemstva, ktero
je prišlo ok 13. stol. nazaj. Še celo, ko so se bili
priimki že ustaljeni in vdomačili, in ko so se osebe
in družine s tim ali tim imenom poušale, primerilo
se je mnogokrat, da ni bil priimek sam na sebi golo-
vo znamenje, da oseba, ki se je po njem klicala je romlé-
no—tudi od njega rojena, ki je ta priimek prvi usta-
novil in k časti pripravil. Ne gledó na to, da ju mož
večkrat priimek svoje žene prevzel; ne gledó dalje na
to, da so se pozneji mlajši, po kakom stranskem po-
sestvu očetovom imenovali: namerilo se je že v teh
poznejih časih, da so plemenitniki, svoja poprošna i-
mena in grbe popustili, da bi drugi priimek, po kakom
ravno kar pridobljenem posestvu prevzeli. Zgodilo se
je tudi, da so si plemenitniki grb in priimek prve žene
svojega očeta prisvojili, akoravno so bili od druge ma-
tere in torej z rodom prva očetove žene v nikakni
pravi zlahti. Spet drugi so si samovoljno naj slavnjejše
priimke prilastovali.

Iz teh in enakih zmešnjav se razvidi, da takih
samovoljnih imenskih premenitev državljanski red pri
omikanih ljudstvih nikakor ne more trpeti; ker bi se
sicer lenih ali hudobnež svojim dolžnostim do države
in zasebnikov prav lahko ognil. Za tega voljo se amo-
je zdaj priimki v omikanih deželah le pod pogoji in
po dotičnih postavah premenjevati, da se ni škoda ha-
ti ne državi ne zasebnikom. Samovoljna premenitev
priimkov je bila nar. popred prepovedana na Franco-
skem L. 1535.

Iz navódenih in družih vzrokov ima država pra-
vico stanovitnih priimkov terjati; in čudno je, da se
je Judom v tej zadevi tako dolgo prizanašalo. V Pru-
siji n. p. so se Judje že le v preteklem stoletji stano-
vitnih priimkov poprijeli. Pa kaj, še celo pri nas na
kmetih se priimki sicer pišejo, pa kmet malo za nje
porajta. Da državi mora za to mar biti, da za natan-
čne imenske zapisnice skrbi, je jasno; vpraša se pa,
ali se sme državna oblast v volitev kmetih imen vika-
ti? V nekterih deželah velijo postave, da se imajo kr-
stna imena iz koledarjev jemati, pa, ako pomislimo,
da obsegajo naj novejši martirologiji 18000 sv. imen,
bomo se overili, da se v tej reči svobode ne manjka.
Na Francoskem je bila vsled prve prekucije izvolitev

letih! In tu med gorami, kjer Soča urno teče, bi se
ne moglo potoku, kteri se z visocega pohajališča v njo
zliiva, urnejši tek narediti? Gosp. namestnik je videl
potrebo in sodil, da se lahko odpravi; zato je zauka-
zal z dopisom od 9. sept. št. 1445/II, da ima g. nam-
ljomeres Baubella bari kot mogoče narediti obris, po
kterem bi se Idrija dal urnejši tek in „Blato“ posušilo.
To je še pomniti, da ta obris plača državna denarni-
ca! Tedaj Nj. eks. baronu Baucha bomo hvale peli, a-
ko se naši močvirni travniki v kakih 877 oralov (joh)
lepega polja spremenijo, ako se bo za kakih 3000 mer-
nikov žita več kot sedaj pridelalo ali vsaj zelo zlah-
nejši seno in otava na prodaj imela. Njemu bomo hva-
ležni, ako s posušenjem „Blata“ zgine iz doline pre-
grda tlačiteljica lepega zdravlja, morivka „trešalka“
(merslica), ktera stare in mlade terpióti.

Ros je od obrisa do speljanja dolga in strma
pot, to spoznamo vsi, vendar si je g. namestnik že s tim
tako švrtim začetkom pri vsih razumnih, za blagor
domovine metih možeh srčno zahvale pridobil. Bog
požegnaj delo, da bi se lepo speljalo in srčno dokon-
čalo! Živio!

imena državljanoj popolnoma na voljo dana; Napoleon pa je zopet zapovedal, da naj se jemljejo imena le iz koledarjev ali iz stare zgodovine; moja zgodovinskih imen pa ni bila na tako določena. Poglavitnega vzroka te omejitve je treba iskati, se ve da, v politiki. Nekateri stariši namreč so dajali otrokom imena po načelnikih političkih strank, nad katerimi se je Napoleónova politika spodbikala, in ktera imena so njima, ki so jih nosili, veliko sitnost in zadrževanje. Ko so na Angležkem Puritani gospodavali, so jim bili sveto pismenske roke za kratka imena rabili, p: „Ko ne bi bil Jezus Kristus za me umrl, bila bi moja duša pogubljena.“

Na Nemškem so l. 1818, ko so jo vso za oproščanje domovine poganjalo in borilo, posebno čudna imena kovali, n. pr. (za deklice) Blücherina, Gnoisen-netto, Landsturbinna; tankor so jih morebiti tudi med nami ne manjka, katerim bi se imeni Garibaldi in Cavourina lepši zdeli kakor Kristina in Paulina.

Rokel sem ravno kar, da mora državi mar biti za to, da so imenske zapisnice v pravem postavnem redu; pa tudi Cerkev jih ne sme in ne more pogrešati, in imela jih je res, še predno se je država za nje zmenila.

Začetek nekakšnih kratkih in mrtvaških zapiskov sega že v prva stoletja. Kar se krsta tiče, vemo da so morali katehumeni nekaj časa pred krstom (v zahodni cerkvi 4ti teden v postu) škofu svoja imena naznaniti, da jih je v krstni spisek (liber vitae, catalogus catechumenorum) vpisal; se ve, da ta navada ni bila splošna in ojstro zapovedana. Še le Tridentinski zbor je napravo rednih in natančnih kratkih bukev naročil in ojstro zankazal. Krstne bukve v naši goriški Veliki Cerkvi so se začele z l. 1592 (ali 95). Začetek rednih mrtvaških bukev spada tudi v poslednja leta XVI. veka.

Po daljših potih in sitnih ovinkih smo dospeli hvalu Boga ne vem, ali do konca začetka, ali do začetka zaželjenega konca.

Obečal sem, da da bom 4 svitke imenskih listov razvijal. Kronološki red bi sicer tirjal, da naj z grškimi imeni začnem; ali ker se ta z germanskimi in slavjanskimi bolj vjemajo, kot rimska, sklenil sem podaj narpopred pregled rimskega od drugih indo-evropskih jezikov precej različnega imenstva; potem bodo sledila po vrsti grška, germanska in slovanska imena. Iz vseh teh jezikov imena namreč je, razun peščice hebrejskih, gostoljubna Slovenija večidel kot krstna imena sprejela; in nektera izmed njih so se pozneje v dotični podobi v priimke spremenila.

(Dalje prih.)

GOSPODARSKE SKUŠNJE.

(Kako se dajo čvešplje 3 mesece frišne ohraniti.)— Če hoče kdo ta sad čez naravni čas ohraniti, ga mora skrbno zraka varovati in sicer na sledeči način. Ko so čvešplje zrele, jih je treba potrgati in sicer ne poškodovane in z repom vred. Potem se razprostijo v zraku sobi, da se tri ali štiri dni malo izsoparijo. Tedaj se jih dene v pšenično moke, ali brez da bi se druga druge dotikala, ter tako, da vsako moka popolnoma obdaja. Posoda se trdno zabije, da zrak zraven ne pride in se položi v suho sobo. Če se tedaj komu zljubi take čvešplje, kot redko reč na mizo prinesiti, naj jih prividno iz moke potegne, obriše in v sito dene; sito naj pa drži vrh posode, v kateri voda vréje, ali tako visoko, da sopar čvešplj le malo doseže. Tako postanejo lepe, plavkaste, kakor da bi jih bil ravno potrgal.

(Forteschritt).

— (Plesnjev kruh je strupén). — Kako škodljivo

je josti plesnjev kruh, uči sledeča prigodba. Neka družina: oče, mati in petletna deklica se podajo za 14 dni od doma. Kruh, kterega so ravno doma spekli, shranijo v omaro. Ko so vernejo, najdajo kruh že plesnjev, ga očistijo nekoliko, ter povzijejo. Brž se prikaže pri vseh treh: krč, bljuvanje itd.; stokanje in vpitje privabi sosede, ki naglo zdravnika pokličejo; starišo je sicer rešil ali deklica je umrla.

(Po najnovejših iznajdbah).

(Vzrok toči) Velikokrat je tudi zemlja kriva, da toča potolča. Če je kje zemlja vlažna in ako mnogo rastlinstva na njej raste, tedaj vleče oblake na se in vzroči, da pobije toča. Priča temu je dogodek meseca maja 1866 na Francoskem. Črni oblaki so se vlekli čez veliko vrsto vinogradov. Dve tretjini ste bili že očiščeni in obdelani; ostala tretjina je bila pa še vsa z frišnimi rastlinami obraščena; in glejte čudo! ravno na zadnji tretjini je toča potolkla; dve tretjini ste ostali prosti hude kazni.

— (Kako zboljšati mleko, ki daja malo masla?)

Velikokrat se primeri, da daja krava sicer prav dobro mleko, iz kterega se pa prav malo masla dobiva; in če so tako mleko prilije k najizvrstnejšemu mleku, se dobi tudi iz zmešanine le malo masla. Po mnogoterih skušnjah je nek francoski poljedelec iznajdel gotovo pomoč proti tej pomanjkljivosti. Tak živini naj se da zvečer 2 unči (1 unča = 2 lota) zveplenega antimona, kterega je treba s tremi unčami koriandrovega semena v prah stolči in dobro zmešati. Potem se pa mora tri jutra zaporedoma napraviti pijača iz pol merice (maseljca) ometa in merice (meselje) vode, pesti soli, in živini dati. Brž po tem pripomočku se mleko začne boljšati, dokler se popolnoma ne zboljša.

DOMAČE VESTI.

a.) Cerkevne.

(Petindvajsetletnica. Konec.) Po poldne po večernicah in jutranjicah so se molile litanije Matere Božje z navadnimi molitvami; kakor poprejšni dan. V četortek pa, 5. septembra so vsi jubilarji maševali za svoje rajuke sobrate, ki so v ravno preteklih 25 letih umrli. Potem so se v semeniški kapeli sošli ob 8^{1/2} zjutraj, in so odpeli *Officium defunctorum* ali „bilje“, in na te je sledila péta črna maša, med katero je č. g. S. Marinič, vikar v Cerovem slovensko pridigoval. Péli so jo visoko častiti gosp. Jakob Doljak, fajmošter in dekan Tominski, in levitirala sta mu čast. gg. Janez Krstnik Verzeonassi in Andrej Jug. In ko se je po maši še navadno „Libera“ odpelo, je bila slovesnost v cerkvi koučana.

Danas so se gg. jubilarji uže koj opoldne k mizi vsedli, ker več njih je hotlo še pred nočjo domu priti. Nekteri namreč so bili še precej daleč. Ali predno so se k mizi vsedli, imeli so še to posebno veselje, da so mogli videti in pozdraviti svojega obče ljubljenega nekdanjega spiritala, visoko častitega gospoda Martina Juvančiča, častnega korarja, fajmoštra in in dekanš Ločniškoga, kateri poprejšni dan ni bil mogel k kosilu priti, in je dans v Gorico prišel, da je gg. jubilarje pozdravil.

Pri kosilu, h kteremu so bili pevci, in nekteri posebni prijatli povabljeni, je bilo živo in veselo, kakor večeraj; in da so si tudi danes napivali, ni čuda, ker so se imeli zopet ločiti, in tako ločiti, da se ne bodo morebiti nikdar več na zemlji videli. Da bi tedaj vsak njih kak spomin te nenavadne veselje slovesnosti imel, in podobo svojih nekdanjih sošolcev tudi vedno gledati mogel, dali so se pred ločenjem vsi skupaj fotografirati. Mlilo je bilo gledati po vsem tem srčno objemanje in poljubovanje, pri kterem je marsikaka sol-

